

การวิเคราะห์วาทกรรมการสร้าง “ความเป็นอื่นคือศัตรู” ในการสื่อสารความเชื่อ
ทางการเมืองในสื่อเครือข่ายสังคมสาธารณะ

Constructing Otherness as Enemy: A Discourse Analysis Approach in
Political Ideology Communication in Social Media

ศรัริช ลอยสมุทร*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความเชื่อทางการเมืองและจุดยืนทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทยที่มีความแตกต่างและแบ่งขั้วกันเป็นฝักเป็นฝ่ายว่าเป็น “คนอื่น” (other) เป็นฝั่งตรงข้าม ตลอดจนเป็นศัตรูความคิดทางการเมือง ศึกษาจากการสื่อสารความเชื่อและจุดยืนทางการเมืองในสื่อสังคมเครือข่ายเฟซบุ๊ก (Facebook) ในแฟนเพจสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยพิจารณาจากสเตตัส (status) จำนวน 60 ข้อความ พบการสร้างวาทกรรมที่แสดงความเป็นอื่นและความเป็นศัตรู 16 วิธี ได้แก่ การสร้างคำเรียกขาน การอ้างอิงชื่อจากการกระทำที่ผ่านมา การเรียกชื่อจากสัญลักษณ์ การใช้คำด่าเปรียบเปรยที่แสดงความลำหลัง ความไม่ฉลาด การสร้างกลุ่มคำใหม่ การตั้งสมญานามที่แสดงคุณลักษณะเด่นของแต่ละฝ่าย การใช้คำที่แสดงความถดถอยในด้านการต่อความรู้อันตรายของฝั่งตรงข้าม การใช้คำเสียดสีที่แสดงความขัดแย้ง การใช้คำวิเศษณ์ต่อท้ายคำที่แสดงจุดยืนทางการเมือง การใช้อุปลักษณ์ การพาดพิงรูปลักษณ์ทางกายของอีกฝั่งฝ่าย การแปลงคำใหม่เพื่อเรียกขานอีกฝั่งฝ่าย การตอกย้ำแนวคิดเรื่องชนชั้น การใช้คำหยาบ การใช้วลีที่แสดงความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลง และการสร้างความเป็นศัตรูให้แก่หน่วยงานภาครัฐ วาทกรรมเหล่านี้ถูกใช้เพื่อสื่อถึงการตรงกันข้ามกันและความเป็นอื่นทางการเมือง ความชอบ และจุดยืนทางการเมืองในสังคมไทย

คำสำคัญ: วาทกรรม, สื่อเครือข่ายสังคม, ความเป็นอื่น, ความเชื่อทางการเมือง

Abstract

This article aimed to show contrasting political ideologies among Thai people which are segregated into several groups. Different political ideologies and values were conveyed and expressed through communications between these groups in public social media, one of the main sentiments expressed through political expression in Thai society were the concept of otherness and seeing different groups as enemies on the segregated Thai political ground. This article examined political communication expressed in public Fanpages which mainly

* อาจารย์ประจำภาควิชาสื่อสารการตลาดดิจิทัล วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

contributed content on politics, 60 status posted in these Fanpages were selected as data of the study. Result showed the construction of otherness through 16 types of discourse. Otherness and enemy construction discourse was built through name-calling and physical-mocking joke, referring to political party's signature colour, referring to past actions of each different groups, using satirical speech and hate speech, creating new mocking words, using negative meaning metaphors, vulgar and threatening words directed at the contrasting groups. Words which denoted superiority, inferiority, lack of intelligence and blaming others were found used vehemently to build up enemies and otherness.

Keywords: Discourse, Social Media, Otherness, Political Ideology

บทนำ

ตลอดเวลาที่ผ่านมาความเชื่อทางการเมืองและจุดยืนทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทยมีความแตกต่าง แยกแยะ และแบ่งข้างกันเป็นฝักเป็นฝ่าย ความแตกต่างและแยกแยะนั้นนำไปสู่การให้ค่าผู้อื่น กลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างทางความคิดความเชื่อทางการเมืองว่าเป็น “คนอื่น” (other) เป็น “คนอีกฝั่งหนึ่ง” เป็นฝั่งตรงข้าม ตลอดจนเป็นศัตรูความคิดทางการเมือง

แครง (Crang, 1998) นิยาม “ความเป็นอื่น” (otherness) ว่าหมายถึง กระบวนการในการสร้างตัวตน (identity) ในความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความเป็นอื่น คือ การสร้างและบ่งบอกตัวตน (self-identification) ของตนเองในกลุ่ม ๆ หนึ่ง (in-group) และให้ค่ากลุ่มอื่นว่าไม่ใช่ตัวตนเดียวกัน เมื่อไม่ใช่ตัวตนเดียวกัน จึงกลายเป็นอื่น หรือคนนอกกลุ่ม (out-group) ในกระบวนการดังกล่าว กลุ่มที่ตนเองเข้าร่วมด้วยหรือแสดงตัวตนด้วย ก็จะมีคุณลักษณะบางอย่างที่ตนเองพึงพอใจ เชื่อมั่น เชื่อถือ ส่วน “กลุ่มอื่น” ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่น่าพึงพอใจ ไม่เชื่อมั่น ไม่เชื่อถือ ก็จะกลายเป็นคนอื่น ความสัมพันธ์ลักษณะนี้จึงมีลักษณะแบบคู่ตรงข้ามระหว่าง “เรา” และ “เขา” (คนอื่น) อยู่เสมอ รวมทั้งยังตามมาด้วยการแสดงออกถึงความเป็นคู่ตรงข้ามด้วยความเหนือกว่าและความด้อยกว่า ความต่ำและความสูง การเป็นผู้ชนะและการเป็นผู้แพ้ การเป็นเสียงส่วนใหญ่และส่วนน้อย การเป็นฝ่ายผิดและฝ่ายถูก การเป็นผู้หลงผิดและฝ่ายที่ถูกต้อง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงการเป็นอื่น คือ ความแตกต่างทางความเชื่อเรื่องศาสนา การเมือง และรสนิยม

วาทกรรม (discourse) ในความหมายของไมเคิล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1982 : 107) คือ รูปแบบของความคิด หรือกรอบความคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นสถาบันและมีการสืบทอดแสดงออกผ่านทาง การพูด การเขียน และการสื่อสารในสังคม วาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางสังคม (social manifestation) ที่มีพลังอำนาจ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่สร้างถ่ายทอด ต่อยอด และสืบสาน ความเชื่อ การกระทำ และค่านิยม วาทกรรมถูกสร้างโดยกลุ่ม หรือบุคคลในสังคมที่มีพลังอำนาจ เช่นกันที่จะสามารถ “สร้าง” วาทกรรมขึ้นมาได้ การสื่อสารของบุคคลในสังคมนั้น ๆ จะทำหน้าที่ช่วยสร้างช่วยต่อยอด ถ่ายทอด แพร่กระจายและช่วยคงอยู่สืบทอดซึ่งวาทกรรมนั้น ๆ ต่อไป วาทกรรมและความเป็นอื่น

เป็นเรื่องเดียวกัน วาทกรรมถูกสร้างเพื่อแสดงความเป็นอื่นของกลุ่มหนึ่งต่ออีกกลุ่มหนึ่ง ถูกใช้เพื่อสร้างกลุ่มหนึ่งและไม่รองรับหรือกีดกันอีกกลุ่มหนึ่ง วาทกรรมถูกสร้างเพื่อสื่อสารและสร้างค่านิยมของกลุ่มหนึ่งเพื่อเผยแพร่และกีดกันหรือแก้ไขค่านิยมของอีกกลุ่มหนึ่ง หรือถูกสร้างเพื่อการเป็นศัตรูผ่านการสื่อสารและการเผยแพร่ความคิด

ฟูโกต์ (1982 : 33) กล่าวว่า วาทกรรมมีสองความหมาย ความหมายแรก หมายถึง ระบบ และกระบวนการในการสร้าง กำหนด หรือผลิตความหมาย เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ นิยาม กฎเกณฑ์ จารีต ความคิด ความเชื่อ เงื่อนไข ฯลฯ ให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เช่น การสร้างค่านิยมในแต่ละสังคม ส่วนความหมายที่สอง หมายถึง ระบบการสื่อสาร ที่รวมการพูด การเขียน การปฏิบัติ และการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้ความหมายที่หนึ่งเป็นที่ยอมรับหรือเป็นไปได้หรือดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ (Discursive practice) ฟูโกต์ (1982 : 32) กล่าวถึงกระบวนการสร้างความเชื่อ/ความจริง (regime of truth) โดยการรวมอำนาจ ความรู้บางประการ หรือข้อมูลบางประการเข้าไว้ด้วยกัน และสื่อสารเชิงอำนาจจากผู้สื่อสาร ดังนั้น ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการสร้างวาทกรรม คือ การสื่อสารวาทกรรมนั้น ๆ ในเชิงอำนาจ โดยผู้ที่มีอำนาจในการสื่อสาร หรือมีความชอบธรรมบางประการที่จะสื่อสาร และส่งผลต่อการยอมรับของผู้รับสารไปโดยปริยาย เช่น การสร้างวาทกรรมรัฐนิยมในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยผู้มีอำนาจ ที่กำหนดภาษา เครื่องแต่งกาย ค่านิยม ฯลฯ เมื่อวาทกรรมถูกสื่อสาร เผยแพร่ ถ่ายทอด ต่อย้ายซ้ำ ๆ เป็นเวลานาน จึงเกิดการยอมรับวาทกรรมนั้น จนกลายเป็นค่านิยมของสังคม บรรทัดฐาน หรือวัฒนธรรมใหม่ นับเป็นตัวอย่างหนึ่งของการสร้างวาทกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

ในปัจจุบัน สื่อเครือข่ายสังคม (social media network) กลายเป็นสื่อประจำสังคมที่บุคคลส่วนใหญ่ใช้ในการสื่อสาร การแสดงออกทางการเมืองเป็นการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่บุคคลในสังคมสื่อสารผ่านสื่อเครือข่ายสังคมต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นของตน แสดงความชอบและจุดยืนทางการเมือง ตลอดจนใช้สื่อเครือข่ายสังคมเพื่อแสดงความไม่ชอบ ไม่พอใจ เกลียดชัง ไปจนถึงการตำหนิ ดูหมิ่น เหยียดหยาม แบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมืองในสังคมไทยด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์ แนวทางการศึกษา และเครื่องมือในการศึกษา

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองและจุดยืนทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทยที่มีความแตกต่างและแบ่งขั้วกันเป็นฝักเป็นฝ่ายว่าเป็น “คนอื่น” (other) เป็นฝั่งตรงข้าม เป็นศัตรู ความคิดทางการเมือง ที่บุคคลในสังคมแสดงออกในสื่อสังคมเครือข่ายเฟซบุ๊ก (Facebook) ที่เป็นสื่อสาธารณะซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองเป็นหลัก เนื่องจากปัจจุบันนี้ บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมไทยนิยมใช้สื่อเครือข่ายสังคมเพื่อการสื่อสารมากที่สุด แนวทางการศึกษาในบทความนี้จึงศึกษาสื่อเฟซบุ๊ก 4 แพนเพจ ได้แก่ เพจ “ช่วยตูน” เพจ “Thailand vision” เพจ “MGR Online Politic” และเพจ “Drama Addict” ซึ่งเป็นสื่อที่เปิดเป็นสาธารณะ มีผู้ติดตามจำนวนหลักแสนรายถึงระดับล้านราย มีการสื่อสารสม่ำเสมอทุกวัน และเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งในรูปแบบข่าวและความเห็นทางการเมือง รวมทั้งการตอบโต้ (comment) ของผู้เข้ามาตอบในแพนเพจเหล่านี้ ก็เกี่ยวข้องกับการเมือง ทั้งนี้ได้เลือกศึกษาข้อความที่ผู้ดูแลหรือเจ้าของแพนเพจเป็น

ผู้สื่อสารหรือการตั้งสเตตัส (status) ในการสื่อสาร หรือโพสต์ (post) ในแฟนเพจ และศึกษาการตอบหรือคอมเมนต์ (comment) ของลูกเพจหรือผู้เข้ามาอ่านและตอบโต้กลับหรือทิ้งข้อความในช่องคอมเมนต์ ทั้งนี้ได้ศึกษาสเตตัสและคอมเมนต์ใน 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงเลือกตั้งปี 2562 และ 2) ช่วงการประกาศยุบพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง (ขอสถวนนามพรรค) ในเดือนธันวาคม 2562 โดยเลือกศึกษาเฉพาะสเตตัสที่เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลเพื่อจูงใจให้เลือกบุคคลหรือพรรค และการยุบพรรคโดยตรงเท่านั้น ส่วนการศึกษาคอมเมนต์ในแต่ละสเตตัสที่เจาะจงนั้น ได้เลือกเฉพาะคอมเมนต์ที่แสดงออกเรื่องการเมืองอย่างชัดเจนเท่านั้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและการเมืองจำนวน 4 ราย ร่วมคัดสรรสเตตัสและคอมเมนต์ที่มีเนื้อหาชัดเจนที่สุดในการแสดงออกเรื่องความเป็นอื่นและเป็นศัตรู จำนวนทั้งสิ้น 60 สเตตัสและ 100 คอมเมนต์ หลังจากที่ได้เก็บข้อมูลด้วยการบันทึกข้อความทั้งหมดแล้ว ได้ใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบการวิเคราะห์เนื้อหาของปีเรลสัน (B. Berelson, 1952: 36) กล่าวคือ 1) รวบรวมข้อมูลที่มีเนื้อหาชัดเจนที่สุด ไม่กำกวม 2) แยกประเด็นใหญ่ 3) สร้างหัวข้อย่อยหรือประเด็นรอง 4) ใช้วิธีการนฤมิตนิยม (constructivism) คือถอดเนื้อความจากความคิดรวบยอด 5) ใช้วิธีการสัญนิยม (interpretivism) ให้ความสำคัญกับนัยยะหรือตีความการสื่อคำหรือการหมายถึงในเนื้อความ 6) สร้างแผนผังการตีความ และ 7) สังเคราะห์สรุปความ

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์วาทกรรมที่แสดงความเป็นอื่นและความเป็นศัตรู สามารถสรุปผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาได้ว่า มีการสร้างและใช้วาทกรรมเพื่อสร้างความเป็นอื่นและความเป็นศัตรู หรือฝั่งฝ่ายตรงข้าม 16 วิธี ดังนี้

1. การสร้างคำเรียกขานและการ “ติดป้าย” (labelling) หมายถึง การสร้างคำใหม่ หรือคำเดิมแต่มีความหมายที่ถูกสร้างใหม่เพื่อเรียกขานอีกกลุ่มหนึ่งหรืออีกฝั่งหนึ่ง คำที่ปรากฏและพบบ่อยที่สุด คือ คำว่า *สลิม* ที่ถูกใช้เพื่อตั้งชื่อผู้ที่ไม่เห็นด้วยและไม่ขึ้นชอบบุคคลในสกุลชินวัตรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงผู้เข้าร่วมกลุ่มประท้วงต่อต้านรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลยิ่งลักษณ์ตั้งแต่ยุคก่อน ซึ่งในยุคหนึ่ง มีกลุ่มผู้ประท้วง (mob) “หลากหลาย” แสดงออกด้วยการใช้สัญลักษณ์เป็นเสื้อสีเหลือง เสื้อสีต่าง ๆ และเสื้อสีธงชาติ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มผู้ประท้วงดังกล่าว จึงสร้างคำเรียกขานกลุ่มผู้ประท้วงนี้ว่า *สลิม* ซึ่งหมายถึง หลากสีผสมกัน

คำว่า *สลิม* ถูกใช้โดยมีคำเรียกขานคู่ตรงข้าม ได้แก่คำว่า *ควายแดง* หมายถึง กลุ่มที่มีความคิดทางการเมืองตรงข้ามกับกลุ่ม *สลิม* โดยอ้างอิงถึงสีเสื้อสัญลักษณ์ที่อีกฝ่ายหนึ่งเคยใช้ การเรียกขานนามว่า *ควายแดง* จึงเป็นคำที่สร้างความเป็นอื่นในด้านการเหยียดหยันฝั่งตรงข้ามได้มากกว่าคำว่า *สลิม* เนื่องจาก *สลิม* แสดงเพียงความหลากหลาย ในขณะที่ *ควายแดง* อ้างอิงถึง ควาย ซึ่งเป็นสัตว์ที่สังคมไทยเชื่อว่าไม่ฉลาดที่สุด และถูกใช้เป็นคำด่าในเรื่องความไม่ฉลาด การเรียกขานนามว่า *สลิม* และ *ควายแดง* จึงเป็นการสร้างวาทกรรมทั้งด้านการเป็นฝั่งตรงข้ามกัน และการเหยียดหยันในด้านความไม่ฉลาดในตัวเลือกทางการเมืองของอีกฝั่งหนึ่ง

การใช้คำว่า *สลิม* และ *ควายแดง* พบว่า มีทั้งการตั้งสเตตัสในแง่ขำขันและในแง่เสียดสีอีกฝั่งหนึ่ง แต่เมื่อปรากฏในคอมเมนต์ จะใช้เป็นคำด่าผู้ที่คิดต่างจากตน หรือใช้ตอบโต้การเรียกขานคอมเมนต์อื่น ๆ ที่ตน

ไม่เห็นด้วยกับคำตอบที่ปรากฏในคอมเมนต์นั้น ๆ เช่น “ควายแดงอยู่เมนต์บน” “ดักควายแดงได้เพียบ” “อีนี่ (อ้างอิงชื่อในคอมเมนต์อื่น) มันเป็น สลิม”

2. การอ้างอิงชื่อจากการกระทำที่ผ่านมา เช่น *กลุ่มนกหวีด* เป็นคำที่ใช้เพื่อเรียกขานกลุ่ม *สลิม* ด้วยเช่นกัน แต่มีความชัดเจนในจุดยืนทางการเมืองมากกว่าคำว่า *สลิม* และแสดงความชัดเจนในการ “เลือกข้าง” ตัวบุคคลทางการเมือง คำว่า *กลุ่มนกหวีด* หมายถึง ผู้ที่เข้าร่วมประท้วงต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์และมินทวิท เป็นสัญลักษณ์ อย่างไรก็ตาม พบคำนี้บ่อยกว่า คำว่า *สลิม*

ในด้านการใช้คำว่า *กลุ่มนกหวีด* พบว่า ถูกใช้ในการเสียดสี เยาะเย้ย ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มผู้ประท้วง และใช้เพื่อแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมืองและแสดงจุดยืนทางการเมืองอย่างชัดเจน และพบในคอมเมนต์เป็นส่วนใหญ่ เพื่อใช้อ้างอิงถึงบุคคล เช่น “ดารานกหวีดนี้หว่า” “พวกเป่านกหวีดตอนนี้เป็นหมาหอย”

3. การเรียกชื่อจากสัญลักษณ์ เช่น *เสื้อแดง สีส้ม พรรคสีส้ม เสื้อสีส้ม* การใช้สีและเรียกชื่อด้วยสัญลักษณ์แสดงออกถึงความเป็นอื่นอย่างชัดเจนที่สุด เนื่องด้วยบริบทการแต่งกายด้วยสัญลักษณ์ของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน พรรคการเมืองพรรคใหม่พรรคหนึ่งมีสัญลักษณ์เป็น *สีส้ม* ผู้ที่นิยมพรรคนี้จึงถูกเรียกว่า *พวกเสื้อส้ม*

การเรียกชื่อด้วยสัญลักษณ์ ไม่ได้แสดงแค่ความนิยม ชื่นชอบพรรคการเมืองหรือบุคคลทางการเมืองเท่านั้น แต่แสดงออกถึงจุดยืน อุดมการณ์ ความเชื่อขั้นสูงสุดของแต่ละฝักฝ่ายด้วยเช่นกันและจะถูกต่อท้ายด้วยคำที่แสดงคุณสมบัติติดลบ เช่น “พวกส้มเน่า” “พวกแดงโง่” ซึ่งนอกจากเป็นการสร้างความเป็นอื่นแล้วยังแสดงออกการสร้างความเป็นศัตรูต่อกันด้วยความเหนือกว่า (ด้านความคิดอ่านทางการเมือง) และความด้อยกว่าด้วยเช่นกัน

การเรียกชื่อด้วยสัญลักษณ์ ยังมาพร้อมกับคำว่า “ตั้ง” ซึ่งหมายถึงผู้คลั่งไคล้ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างหนัก มีความหมายเดียวกับ *สาวก* แต่ในทางการเมือง *สาวก* พบคำว่า *ตั้ง* มากกว่า และถูกใช้โดยมีนัยติดลบในด้านความคลั่งไคล้ที่ผิดธรรมชาติ ไม่ลืมหูลืมตา ไม่สนใจข้อเท็จจริง เช่น “พวกตั้งส้มมาดั้นพรวด ๆ”

4. การใช้คำตาเปรียบเปรยที่แสดงความล้าหลัง ความไม่ฉลาด เช่น *ควาย ฟ้าโง่ รักxx (ชื่ออดีตนายกรัฐมนตรี) จนเสียดสี* การใช้คำตาเปรียบเปรยเป็นการแสดงออกถึงความเป็นอื่นและการเป็นศัตรูอย่างชัดเจนที่สุด

5. การสร้างกลุ่มคำใหม่ เช่น คำว่า *โหน ทาร์ซาน โยง* ทั้งสามคำนี้เป็นกลุ่มคำที่สร้างขึ้นมาพร้อมกันในช่วงเวลาใกล้เคียงกันและมีความหมายเดียวกัน โดยอิงกับบริบทเดิมของทั้งสามคำ คือ อ้างอิงบุคคลอื่น และสร้างบริบทใหม่ให้แก่ทั้งสามคำโดยผูกเข้ากับความหมายเรื่อง “ความสูง” กลายเป็นความหมายใหม่ของทั้งสามคำ คือ อ้างอิงบุคคลในที่สูงนั่นเอง กลุ่มคำนี้ถูกใช้เพื่อเสียดสีบุคคลที่อ้างอิงบุคคลในที่สูง บุคคลที่แสดงตนว่าปกป้อง รัก เคารพบุคคลในที่สูง การใช้คำสามคำนี้เป็น การแสดงออกถึงความเป็นอื่นอย่างชัดเจน รวมทั้งเป็นกลุ่มคำที่สร้างความเป็นศัตรูซึ่งกันและกันได้มากที่สุด

6. การตั้งสมญานามที่แสดงคุณลักษณะเด่นของแต่ละฝ่าย ได้แก่ คำว่า *กลุ่มคลังชาติ* ซึ่งคำนี้มาพร้อมกับคำว่า *กลุ่มซังชาติ* ซึ่งสมญานามนี้แสดงออกถึงความเป็นอื่นคนละฝักฝ่ายอย่างชัดเจน แสดงจุดยืนที่มี

ต่อ “ชาติ” ว่าฝั่งหนึ่งเกลียด แต่อีกฝั่งรักในทางที่ผิด เป็นกลุ่มคำที่สร้าง ความเป็นศัตรูซึ่งกันและกันได้มากที่สุด อีกกลุ่มคำหนึ่ง โดยภาพจำของกลุ่มชนชาติมาพร้อมกับการสร้างภาพให้เป็นผู้ทำลาย ผู้ไม่รู้ ผู้มีอคติ ผู้กตัญญู ไม่มีความเคารพ มีความหมายโดยนัยว่าเป็นผู้กล้าสมองมาก่อน ในขณะที่ภาพของกลุ่มคลั่งชาตินั้น ก็ถูกสร้างเพื่อตอบโต้การเรียกขานกลุ่มชนชาติ โดยให้มีภาพเป็นผู้ปิดหูปิดตาต่อข้อเท็จจริง คำว่า *คลั่งชาติ* และ *ชนชาติ* จึงเป็นคำที่แสดงคู่ตรงข้ามและความเป็นปรปักษ์อย่างชัดเจนที่สุด

7. การใช้คำที่แสดงความถดถอยในด้านการด้อยความรู้ ต้อยภูมิปัญญาของฝั่งชั่วตรงข้าม เช่น คำว่า *พวกในกะลา* เพื่อเปรียบเทียบกับ เป็นบุคคลไม่มีวิสัยทัศน์อยู่ในโลกแคบ ๆ เหมือนกะลาครอบ ไม่เปิดกว้างเรื่อง นอกจากนี้อีกว่า *กะลาแลนด์* ยังเป็นวลีอิงการเมืองในเรื่องความเป็นเผด็จการด้วยเช่นกัน การนิยามว่าผู้อื่น “ต้อย” กว่าในด้านใด ด้านหนึ่งคือการแสดงออกซึ่งความเป็นอื่นในเชิงสถานะทางสังคม และการแสดงออก ความเป็นอื่นว่าไม่นับรวมเป็นพวกเดียวกันเพราะความต้อยกว่า

8. การใช้คำเสียดสีที่แสดงความขัดแย้ง คือ คำว่า *ประเทศกูมี* ซึ่งคำนี้มาพร้อมกับคำว่า *ประเทศกูดี* วลีนี้ถูกหยิบมาใช้เพื่อเสียดสีรัฐบาลและประเทศว่าไม่พัฒนา โดยนัยสื่อถึงกลุ่มคลั่งชาติ ว่า ประเทศนี้ไม่มีอะไร ดีแต่อีกฝั่งชั่วตรงข้ามหลบลูบลับตลก ส่วนวลี *ประเทศกูดี* ถูกสร้างเพื่อแย้ง ตอบโต้ วลี *ประเทศกูมี* ในทิศทางตรงกันข้ามกัน

9. การใช้คำวิเศษณ์ต่อท้ายคำที่แสดงจุดยืนทางการเมือง เช่น “อนุรักษนิยมตกขอบ” “อำนาจนิยมชั่วร้าย” “เผด็จการโง่ ๆ” เพื่อแสดงความเป็นอื่นอย่างชัดเจนว่า อยู่กันคนละฝั่งฝ่ายอุดมการณ์อย่างสิ้นเชิงและอีกฝั่งคือความเลวร้าย เป็นการใช้คำที่มีความหมายติดลบซ้อนกันเพื่อตอกย้ำความเลวร้ายของอีกฝั่งฝ่ายหนึ่งว่า มีความเลวอย่างรุนแรง เช่น คำว่า อนุรักษนิยม+ตกขอบ อำนาจนิยม+ชั่วร้าย เผด็จการ+โง่

10. การใช้อุปมาอุปไมย (metaphor) อุปมาอุปไมยที่พบบ่อยมากที่สุดคือ “ไดโนเสาร์” “จิวราสลิก” และ “กะลา” เช่น *รัฐบาลไดโนเสาร์ ผู้ใหญ่ยุคจูราสลิก พวกไดโนเสาร์ปกครองประเทศ* หมายความว่าคนกล้าหลังทางความคิดแต่มีอำนาจยิ่งใหญ่ ตรงข้ามกับ คนทันสมัยทางความคิดแต่ไม่มีอำนาจ ในส่วนคำว่า “กะลา” มีความหมายสองอย่าง อย่างแรก หมายถึงความกล้าหลัง ความไม่รู้ และอย่างสองเป็นความหมายโดยนัยหมายถึงมีอำนาจบางอย่างครอบงำอยู่ เช่น *กะลาแลนด์* การใช้อุปมาอุปไมยที่แสดงภาพติดลบ เพื่อแสดงถึงการอยู่คนละฝั่งฝ่ายความคิดอย่างชัดเจนและแสดงการดูแคลน เหยียดหยามอีกฝั่งฝ่ายว่าต้อยกว่าในด้านความรู้และความคิด

11. การพาดพิงรูปลักษณ์ทางกายของอีกฝั่งฝ่าย เช่น *อีคอส์น อีหน้าบาน อ้วนเปรี้ยว ใต้ตาอ่อน* การนำความอุปมาอุปไมยหรือข้อบกพร่องทางกายของฝั่งฝ่ายตรงข้ามมาพาดพิง พบว่า ถูกหยิบยกมาเรียกขาน และใช้บ่อยครั้ง ทั้งในแง่อารมณ์ขันแบบเสียดสี ในแง่คำตำ และในแง่การตั้งสมญานามเรียกขานแทนชื่อ

12. การแปลงคำใหม่เพื่อเรียกขานอีกฝั่งฝ่าย เช่น *นิติเรด ลิเบอร์ร่าน* โดยอิงกับบริบทของคำเดิม เช่น *นิติราษฎร์+เรด ลิเบอร์ร่า+ร่าน* เพื่อโยงบริบทเดิมของคำนี้ให้เข้ากับจุดยืนและลักษณะเด่นทางการเมืองหรือการแสดงออกของอีกฝั่งฝ่ายหนึ่ง

13. การตอกย้ำแนวคิดเรื่องชนชั้นและใช้คำที่แสดงออกถึงความแตกต่างด้านชนชั้น ซึ่งตามมาด้วยความคิดเรื่องการได้เปรียบเสียเปรียบ ความเหลื่อมล้ำ การไม่มีสิทธิมีเสียง ถูกกดขี่ โดยใช้คำเปรียบเปรย เช่น

“เสียงของเราไม่มีใครได้ยิน” “ฟังเสียงกู่บ้าง” “เมื่อกระบอกปืนกุดหัว” “ชีวิตใต้ท่อปูด” เพื่อแสดงออก โดยนัยว่า ฝ่ายรัฐบาลเป็น “ศัตรู” ที่กดขี่ข่มเหง กดดันไม่ให้มีสิทธิมีเสรีภาพเพราะใช้อำนาจและความเป็นทหาร ข่ม ในขณะที่ยกฝ่าย มีภาพว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ถูกรังแกโดยไร้สิทธิไร้เสรีภาพแต่ต้องจำทน การเลือกใช้คำที่ แสดงความมีอำนาจล้นเหลือของรัฐบาลและความด้อยกว่าของฝั่งประชาชนหรือผู้เรียกร้อง ซึ่งแสดงภาพคู่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน เช่น “เผด็จการสีเขียวไม่เคยเห็นหัวประชาชน” การใช้คำที่ตอกย้ำแนวคิดเรื่องชนชั้น แสดงความเป็นอื่นและความเป็นศัตรูคู่ตรงข้ามอย่างเด่นชัดที่สุด

14. การใช้คำหยาบเกี่ยวกับสัตว์ คำหยาบเกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ เพื่อโจมตีและแสดงความเกลียดชัง อีกฝ่ายโดยตรง เช่น “ควายแดง”

15. การใช้วลีที่แสดงความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน เช่น “พลิกฟ้า” “เดินออกจากกะลา” แสดงถึงจุดยืนทางการเมืองคนละฝั่งอย่างเด่นชัดและมีนัยยะพาดพิงไปถึงบุคคลที่สูง ในขณะเดียวกัน ก็โจมตีผู้อยู่อีกฝั่งฝ่ายที่ไม่เลือกการเปลี่ยนแปลงด้วยคำที่แสดงการถดถอย เช่น “อยู่ใต้กะลา ครั้นครั่งกันไป”

16. การสร้างความเป็นศัตรูให้แก่หน่วยงานภาครัฐหรือที่เกี่ยวข้องกับรัฐ โดยพยายามที่จะตั้งภาพจำ ว่า รัฐคือศัตรูต่อประชาชน หน่วยงานภาครัฐใด ๆ หรือมาตรการ หรือคำสั่ง ประกาศใด ๆ ที่ออกจากภาครัฐ จึงมีความเป็นศัตรูไปด้วย มักจะเห็นการตีค่าในรูปแบบนี้เมื่อภาครัฐมีคำสั่ง ประกาศ หรือมาตรการใด ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะ ก็จะมีการตีค่า รัฐคือศัตรู ผ่านการบังคับด้วยกฎหมายต่าง ๆ ตามมา เช่น การขึ้นภาษีต่าง ๆ การประกาศห้ามนั่งท้ายรถกระบะ ราคาน้ำมัน ฯลฯ พบว่า จะมีการสร้างวาทกรรม รัฐคือศัตรูต่อประชาชน+รัฐคือนายทุน ตามมาเสมอ เช่น “เผด็จการเก็บภาษีให้พวกมันครั้นครั่งกันเอง” “รัฐบาลนายทุนไม่เข้าใจหัวอกชาวบ้าน”

บทสรุป

จากการวิเคราะห์สารพบว่า มีการสร้างวาทกรรมที่แสดงความเป็นอื่นและความเป็นศัตรู 16 วิธี ซึ่ง วาทกรรมการสื่อสารเหล่านี้ถูกใช้ซ้ำ ๆ รวมทั้งแพร่หลายในกลุ่มที่มีความคิดฝั่งเดียวกัน กระบวนการสร้างความเป็นอื่นและความเป็นศัตรูถูกสร้างผ่านการใช้วาทกรรมเชิงอำนาจ ผ่านคำเรียกขาน คำอ้างอิงไปยังสัญลักษณ์ของพรรคการเมือง การสร้างคำใหม่ที่มีนัยยะพาดพิงบุคคลหรือสถาบัน การเสียดสี คำกล่าวหา คำเยาะเย้ย คำถากถาง การเรียกขานนามในเชิงลบ การใช้วาจาข่ม การใช้คำที่มีนัยเหยียดหยามในเรื่องที่อีกฝั่งด้อยกว่า แสดงความเหนือกว่า คำเสียดสีเยาะเย้ยในด้านความลำหลัง คำที่มีเชิงต่อกร ตลอดจนคำหยาบ และการพยายามสร้างให้อีกฝ่ายเป็นผู้ผิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เหล่านี้ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสื่อสารเชิงอำนาจในการสื่อสารและการแสดงออกทางการเมืองในสังคมไทยที่สะท้อนความเป็นอื่นอย่างชัดเจน ซึ่ง ริกกินส์ (Riggins, 1997) ได้สรุปไว้เช่นกันว่า การสร้างความเป็นอื่นทางการเมือง คือแยกฝั่งฝ่ายเป็น “เรา” และ “เขา” ด้วยการ ใช้คำเรียกขานเป็นหลักเพื่อสร้างจุดยืนที่ต่างกัน ใช้การ “ติดป้าย” (label) เพื่อแยกบุคคลอีกฝั่งหนึ่งเสมอ และผ่านการใช้กลวิธีต่าง ๆ ทางภาษาเพื่อสร้างความเป็นอื่นและความเป็นศัตรู ซึ่งสุดท้ายแล้วนำมาซึ่งการ แสดงออกเชิงเหยียดหยามในสังคม

รายการอ้างอิง

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2560. **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น**. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- ศจีรัตน์ พุฒเรื่องศักดิ์. 2549. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- ห่วยตูน**. (ออนไลน์). www.facebook.com/HuaiToon/, 14 มกราคม 2563.
- อรรวรรณ ปิลันธโสภา. 2546. **กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Berelson, B. 1952. **Content analysis in communication research**. USA: Free Press.
- Crang, Mike. 1998. **Cultural Geography**. London; New York: Routledge.
- Drama Addict**. (ออนไลน์). www.facebook.com/DramaAdd/, 12 มกราคม 2563.
- Fairclough, N. 1995. **Media Discourse**. London: Edward Arnold.
- Foucault, Michel. 1982. **The Archaeology of Knowledge: and the Discourse on Language**. New York: Vintage.
- MGR Online Politic**. (ออนไลน์). www.facebook.com/MGRpolitics/, 22 มกราคม 2563.
- Riggins, S. H. (Ed.). 1997. **The language and politics of exclusion: Others in discourse. Communication and human values, Vol.24**. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Thailandvision**. (ออนไลน์). www.facebook.com/thvi5ion/, 20 มกราคม 2563.